

CSÓK ISTVÁN (1865–1961)

Züzü babával (Züzü a bölcsőben; Züzü a gyerekkocsiban), 1910 után | Züzü with a Doll (Züzü in the Cradle; Züzü in the Pram), after 1910

Olaj, fa | Oil on wood, 65 x 80 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: Csók I. B.p.

VÉDETT

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

| egykor Dr. Szépes Sándor gyűjteményében

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

| Csók István Jubileumi kiállítása. Műcsarnok, Budapest, 1955, (kat.: 34.)
| Csók István Emlékiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 1965, (kat.: 92.)

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

| Csók István Emlékiállítás. Déri Múzeum, Debrecen, 1963. október 27. – december 1. (kat.: 32. Reprodukálva a katalógus címlapján)

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

| Műgyűjtő. A műbarátok és a műkereskedelem lapja, 1974/2., 57o.

AUKCIONÁLVA | AUCTIONED:

| Bizományi Áruház Vállalat 33. Képekkiadó, 1974. május, (kat.: 35.)

Kezdő ár | Starting price: 4 000 000 Ft / 11 458 EUR
Becsérték: 6 000 000 – 9 000 000 Ft
Estimate: 15 625 – 23 438 EUR

Csók első olyan műveit, amelyek középpontjában kislánya szerepel, 1910-ben festette, az utolsót 1925-ben. A két időpont között 13 olyan kompozíció készült, amelyek nem csupán modellje, hanem mondanivalójának legfőbb hordozója is a gyermek. A ciklus kibontakozása egybeesett a gyermekkor iránti érdeklődés világszerte megfigyelhető felértékelődésével, növekvő kultuszával. Csók Istvánnal párhuzamosan más alkotók is tudatosan emelték be műveik témái közé a gyermeket. Szemléletmódjában és stílusban elsősorban a francia impresszionista festészet, valamint a Nabis-k család- és gyermekképeinek hatása érzékelhető Csók sorozatán. Claude Monet, Auguste Renoir, Mary Cassatt vagy Pierre Bonnard újszerű közvetlenséggel mutatta be a mindinkább gyermekközpontú polgári családok mindennapjait, a gyermek saját világát. Műveik nagyban hozzájárul-

tak a századfordulón kibontakozó gyermek-kultuszhoz. Kortársai gyakorta rámutattak a gyermekportrék terén különösképp sikeres Renoir-szerű zsánerképeinek hatására: „Egészében mesteri mű, a legjobb Renoirral vetkszik színezésének és megcsinálásának közvetlenségével és ritmikájának könnyed bájával” – írta Bálint Jenő a Züzü olvas című képről 1930-ban.

Csók számára hazai kortársai közül közvetlen inspirációként szolgálhattak Ferenczy Károly gyermekeiről festett portréi, de vele párhuzamosan készültek Rippl-Rónai bensőséges otthon-képei vagy a gödöllői művésztelep gyermekkultuszát tükröző művek. Némiképp Csók ösztönzése is sejthető a két világháború közötti időszak olyan nagylélegzetű gyermek-ciklusában, amelyeket Szőnyi István gyermekeiről vagy Bernáth Aurél a lányáról, Marilírlól festett.

Csók Züzü-képeinek legnagyobb része, a sorozat legszebb és máig legismertebb darabjai 1910 és 1914 között készültek. Ezt az időszakot világszerte, és azon belül Magyarországon is a gyermekkel kapcsolatos kutatások és művészeti alkotások sosem látott reneszánsza jellemezte. Ellen Key 1900-ban megjelent nagysikerű könyve, *A gyermek évszázada* címében is új korszak eljövételét jósolta. Tanulmánygyűjteménye az „új generáció szentségét” hirdeti, amelynek „születése, gondozása, nevelése válik a társadalom központi feladatává, e köré csoportosul minden erkölcs és törvény, minden társadalmi intézmény”. Filozófiai értelemben az elvesztett édenkert utolsó darabkája, aki azt az ideális létformát testesíti meg, amely felé az emberi nemnek is törekednie kell. Ily módon a gyermek az 1900 körüli évek eszményeinek egyik legfontosabb hordozójává nemesült; a büntetlen ökszedtet, szabad erőt és teljességet kifejező alakja a korszak irodalmi és képzőművészeti jelképrendszerében kulcsszerepet kapott.

A Züzü-ciklus 1910–1911 körül készült első három darabjának tárgya a felnőttek világába megérkező csecsemő. Ezekben a kompozíciókon Csók a gyermekiség kulturális pozíciójának meghatározására tesz kísérletet. A *Züzü első sétája*, a *Népszínház utca* és a *Züzü a gyerekkocsiban* a nyitódarabjai e ciklusnak. Ez utóbbi első változata 1935-ig Csók tulajdonában volt, majd az ekkor rendezett jubiláris kiállításáról a Fávárosi Képtár vásárolta meg, így ma a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményének éke. A most aukcióra kerülő változat, mely kompozicionális elrendezésében alapvetően követi a közgyűjteményben lévő művet, csupán néhány kisebb motívumban mutat eltérést.

A mű keletkezési helye egyértelműen Csók és családjának Népszínház utcai lakása, mivel az ablakban feltűnő víztorony még ma is eredeti helyén áll. Kérdés, hogy a most árverésre kerülő mű pontosan mikor született? A festmény 1955-ben még biztosan Csóknál volt, mivel a Műcsarnokban rendezett gyűjteményes tárlatának katalógusában a művész tulajdonaként tüntették fel. Egy évtizeddel később, Csók 1965-ben a Magyar Nemzeti Galériában rendezett emlékkiállításán viszont már dr. Szépes Sándor gyűjteményének részeként szerepelt. A kép eltérő címvariánsai is kérdéseket vetnek fel, mert sem a *Züzü a bölcsőben*, sem pedig a *Züzü a gyerekkocsiban* nem tűnik pontosnak, mivel a kislány inkább egy járókának tűnő tárgyban jelenik meg. A közgyűjteményben lévő kép 1935-ös megjelenésekor a *Züzü a kiskocsiban* címet kapta, ami utalhat egy kerrekel szerelt járókaszertű alkalmazhatóságára.

A datáláson vagy címadáson túlmutató lényeg azonban az, hogy Csók legkorábbi Züzü-képeinek e gyönyörű darabján a járnai tanuló, tehát egy-másfél éves kislány jelenik meg, kezében piros sipkás bohócfigurával. Édesanyja tőle jobbra, ugyanabban a beállításban és ruhában pompázik, mint a *Züzü első sétáján*, a szoba berendezése és tárgykészlete pedig a *Népszínház utca* című képet idézi meg. A gyermek itt a műtárgyak és a szépséges, felhótt nő alatti zónában jelenik meg, a kultúra és intellektus magaslatával szemben „földközeli” ösztönlényként. Mindkét változaton hasonlóan, Csók ezt az alsó zónát festőileg is eltérő módon formálta meg. A járnai tanuló gyermek világa a színpompás szőnyeg ornamenseinek gazdagon áradó absztrakt szövődékéből bontakozik ki.

RÉVÉSZ EMESE – RUM ATTILA

←
1. Csók István műtermében, 1912 körül
Fotó: SZIKM

↑
2. Edouard Vuillard: *Anyja gyermekével, 1900*
magántulajdon

3. Pierre-Auguste Renoir: *Anyja gyermekével, 1881*
Barnes Foundation, Philadelphia, USA